

АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ. СОТ ӨНДІРІСІ, 1-БӨЛІМ (2)

Негізгі талқылау кезінде
дәлелдемелерді ашу

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Сот өндірісі, 1-бөлім (2)

Дәріс: Негізгі талқылау кезінде дәлелдемелерді ашу

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

1. «Құжат» анықтамасы. Жалпы ережелер
2. Стандартты ашу
3. Артықшылықтармен қорғалмаған құпия ақпаратты ашу міндеті.
4. Дәлелдемелерді іздеу міндеті

1. «ҚҰЖАТ» АНЫҚТАМАСЫ, ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

Істі басқару шеңберінде жалпы нұсқаулар немесе ad hoc (арнайы) өкімдер тараптардан олар екінші Тарапқа сүйенетін немесе пайдалы болуы мүмкін құжаттар тізімін дайындауды талап етеді. Тарап құжаттардың тізімін («ашу») беруге және екінші Тарапқа оларды зерттеуге мүмкіндік беруге міндетті. Мұндай ақпарат егер ол отырыс немесе өзге де «тыңдау» үшін тараптардың біріне «ұсынылса ғана дәлел болады.

Азаматтық сот ісін жүргізу ережелері «құжатты» электрондық көздерді қоса алғанда, «кез келген ақпарат жазылған бір нәрсе» ретінде анықтайды. Электрондық деректерді ашуға қатысты, бұл үшін Англияда белгілі бір ереже бар.

Технологиялық өзгерістер дәлелдемелерді ашу жүйесін өзгертуді жалғастырады.

Азаматтық сот ісін жүргізу ережелеріне сәйкес,

«Құжат», бұл — кез келген ақпарат жазылған бір нәрсе:

- электрондық;
- қағаз түрінде;
- әріптік;
- визуалды/суреттер;
- аудио түрінде болады.

Осылайша, ол «электрондық поштаны», «электрондық сауданы», автожауапбергіштерде сақталатын ақпаратты және ұялы телефондарда жазылған деректерді қамтиды.

1998 жылдан бастап ережелер электрондық деректерді ашу мәселесін шешу үшін өзгертілді. Электрондық ақпаратты ашу тақырыбы тез дамиды. Сэр Руперт Джексонның 2011 жылғы 24 қарашадағы «ақпаратты ашуға арналған шығындарды бақылау»сөзінде бастамаларының маңызды түйіндемесі бар. Ол Джексонның шығындар туралы есебінің реформалары толық қабылданғанда ашу стандартының өзгертілген нұсқасы ұсынылады.

Сондай - ақ Джексон Жоғары Сот Электрондық ақпаратты ашу үшін «қойма үй-жайларына кілт» деп аталатын Жарлық жасауға дайын екенін атап өтті: ақпаратты ашатын тарап таңдаған белгілі бір құжаттарға қол жеткізудің орнына екінші тарапқа барлық тиісті электрондық құжаттарға қол жеткізуге және қажетті дербес іріктеуге толық еркіндік беріледі.

Бұл мәселеде Жаңа Зеландия жетекші орынға ие.

2. СТАНДАРТТЫ АШУ

АСЕ 31-бөлігі қарауға дайындық кезінде Тараптар арасында құжаттар алмасуға неғұрлым шектеулі тәсілді ұсынады. Азаматтық сот ісін жүргізу бойынша жаңа «стандартты ақпаратты ашу» (1999 жылдан бастап күшінде) - бұл процесті талап қою сипатына сәйкес жасауға әрекет. Ол 5 санатты қамтиды.

Әрбір тарап келесі құжаттарға қол жеткізуге және ашуға тиіс:

- тарап өзінің дәлелдерін негіздейтін құжаттар;
- оппонент позициясына қолайсыз әсер ететін құжаттар;
- оппонент позициясын қолдайтын құжаттар;
- ашатын тараптың позициясына қолайсыз әсер ететін құжаттар;
- қолданыстағы практикаға сәйкес талап етілетін басқа да құжаттар.

Дәлелдерді стандартты ашуда бірқатар проблемалар бар:

- тіпті барлық құжаттар қағаз түрінде болған орташа өлшемдегі процедураларда да құжаттарды ашу кәдімгідей қиындық тудыруы мүмкін, өйткені ол орасан зор шығынды құрайды;
- сондай-ақ, бұл қағаздардың көбейгені сонша, олардың кейбіреулері іс жүргізу барысында назардан

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Сот өндірісі, 1-бөлім (2)

Дәріс: Негізгі талқылау кезінде дәлелдемелерді ашу

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

тыс қалуы мүмкін;

- құжаттар электрондық түрде тіркелген ірі талқылауларда мәселе еселеп көбейеді.

Сонымен қатар, азаматтық сот ісін жүргізу ережелері дәлелдемелерді ашуға қойылатын келесі талаптарды қамтиды.

Біріншіден, тараптардың ашу параметрлері мен көлемін тез арада талқылауы талап етіледі. Есеп істі жүргізу жөніндегі бірінші кездесуге дейін кемінде 14 күн бұрын тапсырылуы тиіс.

Есепте келесі мәліметтер қамтылуы тиіс:

- іс бойынша қаралатын мәселелерге қатысы бар құжаттар;
- электрондық құжаттар туралы ақпаратты қоса алғанда, осы құжаттардың орналасқан жері;
- ақпаратты стандартты ашу кезінде орын алуы ықтимал шығындарды бағалау;
- ашу үшін қандай бұйрықтар сұралатындығы (direction for disclosure).

Екіншіден, ашу формаларын таңдау кеңейді. Стандартты ашу әдепкі режимде қалады, бірақ басқа да мүмкіндіктер бар.

Құжаттарды ішінара ашатын басқа мүмкіндіктер:

- тараптың сілтеме жасағын құжаттармен шектелген ашу, әрі әрбір тарап ақпаратты нақты ашуға сұрау жазып, құжаттарды толықтыра алады;
- «сұрақ артынан сұрақ» қағидаты негізінде ақпаратты ашу;
- стандартты ашуға қарағанда кеңірек дәрежедегі ашу;
- «сот орынды деп санайтын ашуға қатысты кез келген басқа бұйрық « (мысалы, (3) және (4) тармақтардағы комбинацияны қамтуы мүмкін).

Ақпаратты ашу міндеті құжаттарға, олардың қазіргі уақыттағы қол жетімділігіне және олардың тиісті талқылау алдында немесе уақытында жасалғанына қарамастан қолданылады.

Бұл құжаттар стандартты ашуға енгізіледі (жоғарыда көрсетілгендей), не осы Тарап сарапшысының талап арызында, куәгерлік айғақтарда, қысқаша баяндауда, аффидатте немесе есебінде (соңғы жағдайда – ерекше сот бақылауын ескере отырып) көрсетілуге тиіс.

Тараптың ақпаратты ашу міндеті»Тараптың иелігінде бар немесе болған» құжаттарды қамтиды. «Өкімде» ұғымы «оның физикалық иелігінде болатын немесе болған» материалдарды білдіреді. «Иелену құқығы» немесе «көшірмелерді зерделеу немесе алып тастау құқығы» бар немесе болған өзге де материалдар.

Бұл ретте қандай да бір артықшылықтар қолданылатын материалдарды зерделеу үшін ұсыну міндеттемесі жоқ (олар туралы төменде қараңыз), бірақ мұндай материалдар ашылуының бірінші кезеңінде тізбеде көрсетілуі тиіс.

3. АРТЫҚШЫЛЫҚТАРМЕН ҚОРҒАЛМАҒАН ҚҰПИЯ АҚПАРАТТЫ АШУ БОЙЫНША МІНДЕТ

Ақпаратты ашу міндеті артықшылықтармен қорғалмаған құпия материалдарға қолданылады.

Алайда, құпия материалдарды ашу және зерттеу үшін тарапты міндеттеу керек пе деген шешім қабылданған кезде соттар үш мәселені қарастырады:

- басқа тарапқа ақпараттың өзге ыңғайлы көзден қолжетімділігі;
- саңылау мәселелері бойынша құпия материалдар алынып тасталуы мүмкін бе?
- алушылар шеңбері шектелуі мүмкін бе?

Соңғы нұсқаны Rearsy J компаниясы «Mears Ltd.» компаниясына қарсы Leeds CC (2011 ж.) Таңдап алды, ол құпия ақпарат бірінші кезекте тек талапкердің адвокаттарына көрсетілуі тиіс екендігін көрсетті, егер қажет болса, бұл орынды деп саналған болса, ақпаратты тек талапкердің компаниясының ішінде тағайындалған тұлғаға ғана ашу құқығы болуы тиіс.

Осылайша, ақпаратты тарату (жылыстату) тәуекелін болдырмауға болады. Алайда, әр түрлі

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Сот өндірісі, 1-бөлім (2)

Дәріс: Негізгі талқылау кезінде дәлелдемелерді ашу

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

артықшылықтардың кез келгеніне түсетін материалды (ашылудың бірінші кезеңіндегі тізімге қарағанда) зерттеу үшін жүргізу міндеті жоқ.

«Тұспа-тұс келетін міндеттеме» алушы ақпаратты тек осы нақты талқылауда ғана пайдалана алатынын қамтамасыз етеді. Осындай міндеттеме сондай-ақ алушыны істе тарап болып табылмайтын кез келген тұлғаға ақпаратты аспауға міндеттейді. Алушының заңгері да осы шектеуге ұшырайды.

АСЕ 31.22 бабы мынаны белгілейді: «құжаттың ашылуы арқылы онымен танысқан тарап құжатты тек ашылған процестің мақсаттары үшін ғана пайдалануға құқылы, бұған мынадай жағдайлар қосылмайды:

- егер құжат сотқа оқылып берілсе немесе соттың өзі оны оқыған болса, әлде оған ашық отырыста сілтеме жасалған болса;
- сот өз рұқсатын берген болса;
- құжатты ашқан тарап және құжаттың иесі өз келісімін берсе.

Осы міндеттеме, сондай-ақ оған тараптар болып табылмайтын тұлғаларға ақпаратты ашуға кедергі келтіреді».

Сот дәлелдемелерді ерекше ашу туралы не оларды ерекше қарау туралы бұйрық шығаруға құқылы, бірақ мұндай әрекеттер мәлімделген талапты жеделдетіп шешуге бағытталған іс жүргізудің осы тәсілінің мәніне қайшы келетінін ескере отырып, соттар практикада өте сирек түседі (Азаматтық сот ісін жүргізу ережелері 31.12(1)).

Осылайша, сот мәлімделген талап бойынша іс жүргізу тәсілін таңдау туралы мәселені шешкен кезде, құжаттарды ашуды шектеу және дәлелдемелерді қараудың жеделдетілген тәртібімен қарау қажеттігін ескеруі қажет.

4. ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕРДІ ІЗДЕУ МІНДЕТІ

Егер сот өзге шешім қабылдамаса, тарап ашуға жататын құжаттар мазмұндалуы және құжаттар тізбесінде көрсетілуі тиіс. Тізім белгіленген нысанда жасалған және ашу туралы өтінішті қамтитын болады.

Тараптар әдетте олар іс бойынша мәлімдемелермен алмасқаннан кейін тізімдермен алмасады.

Стандартты ашу кезінде тарап стандартты ашу шарттарына түсетін құжаттарды ақылға қонымды түрде іздестіруге міндетті (АСЕ 31.6-бабы).

«Ақылдылықты» анықтау кезінде маңызы бар факторлар мыналарды қамтиды:

- іске қосылған құжаттар саны;
- істі қараудың сипаты мен күрделілігі;
- кез келген нақты құжатты іздеу оңай және құны;
- іздеу кезінде табылуы мүмкін кез келген құжаттың маңыздылығы.

Құжаттардың көшірмелерін ашу:

1. Тарап құжаттың біреуден артық көшірмесін аспауы тиіс;
2. Тарап өзінің жеке ісіне немесе басқа Тараптың ісіне теріс әсер ететін немесе басқа Тараптың ісін қолдайтын өзгерісті, ақпаратты жою іздерін, басқа да белгілерді немесе белгілерді қамтитын құжаттың көшірмесі жеке құжат ретінде қаралуы тиіс.

Нақты ашу және дәлелдемелерді зерттеу (Specific disclosure):

1. Сот дәлелдемелерді нақты ашу немесе нақты зерделеу туралы шешім қабылдай алады;
2. Нақты ашу туралы шешім, бұл — тарап келесі әрекеттердің бірін немесе бірнешеуін орындауы тиіс шешім:
 - (а) шешімде көрсетілген құжаттарды немесе құжаттар түрін ашу;
 - (б) шешімде көрсетілген көлемде іздестіру жүргізу;
 - (с) осы іздестіру нәтижесінде табылған кез келген құжаттарды ашу.

Құжаттарды зерделеу және көшіру

Егер тарап құжатты зерделеуге құқылы болса:

- бұл тарап құжатты ашқан тарапқа оны зерделеуге өзінің ниеті туралы жазбаша хабарлама беруі

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Сот өндірісі, 1-бөлім (2)

Дәріс: Негізгі талқылау кезінде дәлелдемелерді ашу

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

тиіс;

- құжатты ашқан тарап хабарламаны алған күннен кейін 7 күннен кешіктірмей зерделеуге рұқсат беруі тиіс;
- тарап құжаттың көшірмесін сұрата алады және егер ол көшіруге ақылға қонымды шығыстарды төлеуге келіссе, құжатты ашқан тарап сұрау салуды алған күннен кейін 7 күннен кешіктірмей көшірмені беруге тиіс.

Ашатын тұлға немесе үшінші тұлғалар ұсынған құжаттардан алынған дәлелдемелер мен ақпарат ашу кезінде осы нақты талқылаудың мақсаттары үшін ғана пайдаланылуы тиіс.

Оларды сот талқылауына байланысты емес немесе қандай да бір тараптың өз бизнесін дамытуға жәрдемдесу үшін немесе қандай да бір басқа мақсаттар үшін пайдаланылатын адамдарға көрсетуге немесе беруге болмайды. Бұл ескертудің талқылауға қандай да бір қатысы бар немесе ашу кезінде алынған құжаттар (немесе олардан алынған ақпарат) берілуі мүмкін барлық қызметкерлердің назарына жеткізілгені маңызды.

Дұрыс пайдаланбау, тіпті әдейі емес, сотқа құрметтемеуге тең болуы мүмкін. Бұл ереже тең дәрежеде оппоненттен немесе үшінші тараптан құжаттарды ұсынуды талап ететін сот шешімі нәтижесінде талқылаудың кез келген кезеңінде алынған құжаттар мен ақпаратқа қолданылады.

Егер сот өзге шешім қабылдаса, бұл ереже құжат оқылғаннан немесе ашық сотқа берілгеннен кейін қолданылуын тоқтатады.

Егер Тарап оппонентті ашу деңгейіне риза болмаса, ол одан әрі құжаттарды алу үшін оппонентке қысым көрсетуі мүмкін.

Сотта одан әрі ақпаратты ашуды немесе қосымша зерделеу жүргізуді талап ететін өкім алынуы мүмкін. Егер оппонент сот өкіміне сәйкес ашу ұсынғанын немесе ол жүргізген іздеу ақылға қонымды болғанын сот сендірсе, бұйрық алу өте қиын болады.

Егер қаулы шығарылған болса, орындамау сотқа құрметтемегені үшін саналуы мүмкін және Елеулі зардаптарға, оның ішінде Тараптың наразылығын қабылдамағаны немесе оған қарсы шешім шығаруы мүмкін.

Тарап келесі нысандарда көрсетілген құжатты зерделеуді талап ете алады:

- істің баяндалуындағы құжатты;
- куәнің баяндауларындағы құжатты;
- куәнің жазбаша түрдегі қысқаша айғақтарындағы құжатты;
- аффидавиттегі құжатты.

Егер сот рұқсат бермесе, Тарап ол ашпайтын немесе оған қатысты зерделеу жүргізуге рұқсат бермесе, қандай да бір құжатқа сүйенуге болмайды.

Пайдаланылған және ұсынылатын әдебиеттер

1. Эндрюс Н. Система гражданского процесса Англии: судебное разбирательство, медиация и арбитраж / пер. с англ.; под ред. Р.М. Ходькина; Кембриджский ун-т. – М.: Инфотропик Медиа, 2012. – 544 с.
2. Кудрявцева Е.В. Гражданское судопроизводство Англии. - М.: Издательский дом «Городец», 2008.
3. Кудрявцева Е.В. Современная реформа английского гражданского процесса: диссертация ... д.ю.н.: 12.00.15. – М., 2008. - 346 с.